

— Indra Sprance

«Mani pirkstiņi tur nav klāt»

Pirms dažiem gadiem personu grupiņai netraucēti izdevās ievest Latvijā dīzeldegvielu apjomā, kas līdzvērtīgs piektdaļai no valsts drošības rezervēm. VID uzrēķināja firmai desmitiem miljonu nodokļu parādu, bet noziegumu izmeklēt nesteidzās. Cik efektīvs ir kontrabandistu un nodokļu krāpnieku izskaušanas darbs Latvijā, ja valsts budžets ik gadu neiekasē PVN vismaz 200 miljonus eiro?

ILZENES iela atrodas nomalā vietā Rīgas ostas apkaimē. Teritoriju ieskauj žogs, pie vārtiem barjera un sarga būda. Te atrodas firmas *Merkurs-Rigante* muitas noliktavas. Uzņēmums savā mājaslapā lepojas ar vienām no «ielākajām un pieredzēs bagātākajām» muitas noliktaivām Latvijā – to platība pārsniedz 9,5 tūkstošus kvadrātmetri, bet dzelzceļa pievads un plašais tehnikas arsenāls nodrošina «pilnu servisu komplikētām kravu plūsmām».

No ārpuses gan teritorija izskatās nēcila. Iekšā sargi nelaiž. «Pie kā jums tieši?» Atbildu, ka gribu tikt pie *Merkurs-Rigante* vadītāja Daiņa Kalvāna. «Nav uz vietas,» atbild sargs. Arī neviens cita no vadības neesot.

Tieši šī muitas noliktava iesaistīta oktobra sākumā atklātā nelegālā alkohola apritē caur Rīgas ostu, noskaidroja *Ir*. Valsts ieņēmumu dienests (VID) mēneša vidū publiski ziņoja par ierosinātu kriminālprocesu un valsts budžetam novērstu 107 tūkstošu eiro zaudējumu, piekerot krāpšanos ar kravām – kādā jūras konteinerā, kas deklarēts kā tranzīta krava uz Āfriku, degvīna vietā pa-

Inkēns: «Vai jums liekas, ka es gāju pie VID direktora, nesu kūkas un teicu, lai viņa to nedara?»

tiesībā bijis minerālūdens. Pirms izvešanas kravas saturs samainīts, un alkohols palicis nelegālai apritei iekšzemēs tirgū.

Lai gan *Merkurs-Rigante* vārds nav publiski nosaukts un *Ir* to uzzināja no citiem avotiņiem, pēc VID paziņojuma tomēr var sezināt, ka konteinerā saturā apmaiņa notikuusi muitas noliktavas teritorijā. Pārbaudes laikā šajā teritorijā atklāta arī nelegāla alko-

holā glabātava un izņemti 4749 litri alkohola bez akcizes markām (akcizes nodoklis par to būtu jāsamaksā gandrīz 11 tūkstoši eiro). Arī par šo pārkāpumu sākts kriminālprocess.

Merkurs-Rigante vadītājs Dainis Kalvāns apstiprināja *Ir*, ka noliktavā tiešām veikta muitas pārbaude, taču atklātie pārkāpumi neesot lieli. Kāda palete ar precēm nav atradusies akcizes preču noliktavā, bet gan parastās uzskaites noliktavā. «Par to ir sastādīts muitas akts. Tas ir mūsu klients, ar ko strādājam padsmīt gadus,» stāsta Kalvāns, klienta vārdu gan neizpaužot.

Jelkādus pārkāpumus no sava uzņēmušma pusēs Kalvāns kategoriski noliedz. «Mēs pieņēmām kravu, kas bija alkohols, pārkrāvām jūras konteinerā un tranzīta procedūru noformējām, un tā aizbrauca uz ostu, viiss!» saka Kalvāns. Vaicāts, vai gatavs likt galvu ķilā, ka no noliktavas degvīna pudelēs izbrauca alkohols, nevis ūdens, atbild, ka tad vēl bijis alkohols: «Mēs noslēdzām muitas procedūru. Tālāk krava dodas, kur tai jādodas. Tā nav mūsu kompetence, kas notiek ostā, jūs saprotiet!»

VID atsakās izpaust sīkākas detaļas, jo turpinās izmeklēšana. Zināms tikai tas, ka

Jūras konteinerā, kas deklarēts kā tranzīta krava uz Āfriku, degvīna vietā patiesibā bijis minerālūdens. Pirms izvešanas kravas saturs samainīts, un alkohols palicis nelegālai apritei iekšzemes tirgū

Firma *Merkurs-Rigante* muitas noliktava

muitas amatpersona elektroniskajā sistēmā atklājusi, ka konkrētā krava pieteikta iekraušanai kuģi, taču nav tikusi turp nogādāta.

Pārbaudē atklājies, ka konteineram uzliktā muitas plomba bijusi bojāta, bet degvīna vietā atradies ūdens. Pirms tam konteiners muitā jau bijis pārbaudīts gan vizuāli, gan ar skeneri. «Šobrid tiek veikta izmeklēšana, lai noskaidrotu, kādā veidā ir bijis iespējams samainīt kravas,» skaidro dienestā. VID uzsver, ka ne pret vienu VID Muitas pārvaldes darbinieku netiek veiktais procesuālās darbības.

Kalvāns lepojas ar firmas 25 gadus ilgo pieredzi un uz jautājumu, vai firma nesniedz nekādu atbalstu kontrabandistiem, stingri paziņo: «Nē, nekādā gadījumā.» Tomēr ziņu arhīvos redzams, ka *Merkurs-Rigante* vārds pagātnē ir izskanējis saistībā ar vērienīgu alkohola kontrabandu. 1996. gadā VID šīs firmas noliktavās aizturēja tiem laikiem milzīgu nelegālo kravu – 111 konteinerus, kuros atradās 2,15 miljoni litru alkohola, kas oficiāli bija noformēts kā tranzīta krava uz Krieviju un citām NVS valstīm.

Ir jautāja VID, vai pēc šomēnes *Merkurs-Rigante* noliktavās atklājiem pārkāpumiem ir anulēts šis muitas noliktavas statuss vai likti kādi citi reāli šķerši, taču atbildi līdz raksta nodošanai tipogrāfijā nesaņēmām.

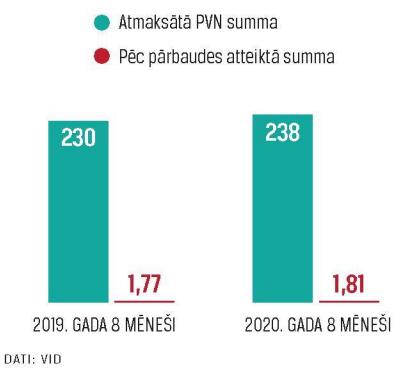
VALSTS NEATGŪS NE CENTA

Nenotikuši reekspota darījumi atklāti arī nodokļu parādu rekordista *Vexoil Bunkering* sāgā, kurā figurē agrākais politikis Edvīns Inkēns. Stāsts ir par turpat Rigas ostas akvatorijā savulaik strādājušo firmu, kas pamanijusies valstij palikt parādā 39,2 miljonus eiro. Šī kriminālprocesa izmeklēšanā VID februārī veica plašas kraišanas. Taču *Ir* izpētītais liek domāt, ka VID aktivitātes šajā lietā ir ļoti novēlotas, kā rezultātā valsts budžets, visticamāk, neatgūs ne centa.

Faktiski neeksistejošus dizeļdegvielas un mazuta reekspota darījumus milzīgi apjomos VID konstatēja jau 2017. gada novembrī, bet kriminālprocesu par notikumiem, kas noveda pie milzīgu parādu valstij, ierosināja 2019. gadā.

BEZ REVERSĀ PVN

PĀRMĀKSĀTĀ PVN ATMAKSA UN ATMĀKSAS ATTEIKUMS SADŽĪVES ELEKTRONIKAS UN BŪVIZSTRĀDĀJUMU NOZARĒS, KURĀS NO 1. JANVĀRA ATCELTS REVERSĀS PVN (MILJONI EIRO)

kāpumus, bet par sevi esot drošs. «Tā kā manas rociņas nav pie tā pieskarūsās, es dzīvoju diezgan mierīgi. Par pārējo nevaru atbildēt.» Kad ieminos, ka VID taču varētu atnākt arī pie viņa pēc miljonu parādiem, Inkēns iesmejas. «Papriekšu mani ir jānotiesā un jāpierāda, ka es vispār kaut ar vienu acs kaktiņu esmu pie tā piedalījies, un tieši tas, manuprāt, ir pilnīgi neiespējami.»

Šobrīd neiespējami izskatās arī kaut centu atgūt no *Vexoil Bunkering*. Nodokļu parāda uzrēķinu VID veica 2017. gada novembrī, decembri vērsās pie tiesu izpildītājiem, vēlāk pieprasīja arī uzņēmuma maksātnespēju, kas tika pasludināta 2019. gada janvārī. Maksātnespējas administratore Gunta Pīkmane atzīst *Ir*, ka šajā maksātnespējas procesā valsts neatgūs ne centa. «Mums nav pat naudiņas, ko samaksāt arhīvam par dokumentu nodošanu,» saka Pīkmane. Saskaņā ar likumu pēc aktīvu realizācijas vispirms tiek apmierināts nodrošinātā kreditora prasījums un tikai tad pārējie, tajā skaitā valsts ar nodokļu parādu. Šajā gadījumā nekas pāri nepaliks.

Vai Inkēns nav izmantojis savus senākos kontaktus politikā, lai kavēšanās dēļ parāda piedziņa faktiski vairs nebūtu iespējama? «Vai jums liekas, ka es gāju pie VID direktora, nesu kūkas un teicu, lai viņa to nedara?» Inkēns atbild ar retorisku pretjautājumu un atzīst – no politikas «izspiesto» cilvēku ieteikme esot nulle. «Vienmēr pastāv personīgie sakari, draudzība un tamlīdzīgas lietas, bet tā, ka kāds bijušais politikis var aiziet un kaut ko tādu izdarīt... Tas, manuprāt, ir politiskās sistēmas un politiskās kultūras nenovertējums,» saka ekspolitikis.

Gatavojot šo rakstu, *Ir* vēlējās intervēt VID ģenerāldirektori Ievu Jaunzemī, tomēr saņēmām atteikumu. Viņa un arī citas VID amatpersonas nebija gatavas tikties aci pret aci, bet tikai atbildēt rakstiski.

CENŠAS IESKATĪTIES ACĪS

Ne mazāk svarīgi par kontrabandistu apkarošanu valsts budžetam ir arī tas, cik sekmīgi VID iekasē pievienotās vērtības nodokli. Krāpšanās ar PVN, lai optimizētu nodokļus, iegūtu līdzekļus aplokšņu algām vai dažādās shēmās izpumpētu no valsts naudu par it kā pārmaksāto nodokli, gadiem bijusi izplatīta Latvijā.

Nodokļu nemaksas apmērus uzrāda tā dēvētā PVN plāsa. Tā parāda nesamaksātās nodokļa summas attiecībā pret potenciālo nodokļu apjomu, kas tikuši iekasēti, ja visi nodokļu maksātāji pilnā apmērā izpildītu savas saistības pret valsti. Tomēr metodīkas, kā šie aprēķini tiek veikti, atšķiras.

VID rīcībā joprojām nav datu par pagājušo gadu, bet 2018. gadā budžetā neienāca 10,2% no PVN apjoma. Šie skaitli mazliet atšķiras no Eiropas Komisijas aplēsēm.

Jaunākajā EK ziņojumā par PVN plāsu 28 ES valstis Latvijā tā 2018. gadā norādīta 9,5% jeb 256 miljonu eiro vērtībā. 2018. gadā mums bijis otrs lielākais PVN plāsas sa-

Būvniecībā krāpšanas darījumi pēc reversā PVN atcelšanas neesot novēroti

Līdz šim nepubliskotas detaļas par šī milzīgā parāda veidošanos atklājas šā gada 1. jūnija Administratīvās rajona tiesas spriedumā, ar kuru *Vexoil Bunkering* centās apstrīdēt VID uzlikto milzīgo 35,4 miljonu eiro nodokļu uzrēķinu.

Spriedumā lasāms, ka *Vexoil* trīs gadu laikā – no 2014. gada augusta līdz 2017. gada augustam – deklarējusi faktiski nenotikušus reekspota darījumus. Kā preču nosūtītāji norādītas Kiprā reģistrētās firmas *Plexupro LTD*, *Feroldi Oil LTD* un *Feroldi Trading LTD*, taču šie darījumi izrādījušies fiktīvi. Pārbaudē konstatēts, ka kuģi, kuri saskanā ar *Vexoil* deklarācijām uzņēmuši degvielu no firmas, patiesībā šajā laikā vispār nav atradušies Latvijas teritoriālajos ūdeņos.

Savukārt degvielas sūtītāji – visi trīs Kipras uzņēmumi – izskatās pēc savstarpēji saistītām pastkastītēm firmām, kas reģistrētas vienā adresē. Abu *Feroldi* kompāniju direktore un sekretāre norādīta kāda Anastasija Litvinenko. Savukārt *Plexupro LTD* amatpersona ir kāds Nikolajs Jakovjevs.

Inkēns stāsta, kā firmas mazākuma kapitāldaļu ipašnieks par reekspota lietām neesot neko zinājis. VID pārbauditajā laika posmā (no 2014. līdz 2017. gadam) Inkēns bija *Vexoil Bunkering* 20% kapitāldaļu ipašnieks, vēlāk tās pārņem viņa dēls Reinis. Lielākais ipašnieks ar gandrīz 80% ir kāds Dmitrijs Čeobotarjovs. Ar viņu sazināties *Ir* neizdevās.

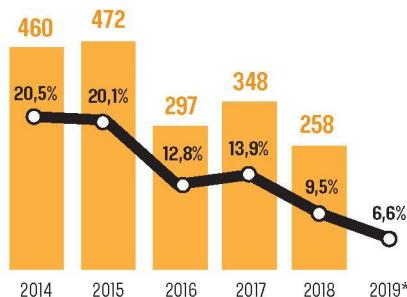
«Mazie akcionāri ne obligāti katru dienu sēž ofisā. Es vispār tajā vietā esmu bijis reizes četros 15 gados,» stāsta Inkēns. «Es nekad neesmu nodarbojies ar šīs kompānijas lietām. Ipašnieks drīkst nezināt,» viņš uzsver. To viņš gada sākumā atbildējis arī VID darbiniekiem. «Viņi tajā dienā man uzdeva četru jautājumus. Vai es pazīstu tādus un tādus cilvēkus, vai zinu tādus ofšoru. Uz gandrīz visiem, izņemot vienu, es pateicu, ka nepazīstu šos cilvēkus, nezinu par šiem ofšoriem,» atceras Inkēns.

Vaicāts, vai pēc kraišanām februārī VID veicis vēl kādas aktivitātes, Inkēns atbild: «Es teiku, ka viņi nav aktīvi.» Viņš nezinot, vai partneri esot izdarījuši kādus pār-

PVN PLAISA

MILJONI EIRO UN %

LATVIJA

* PROGNOZE

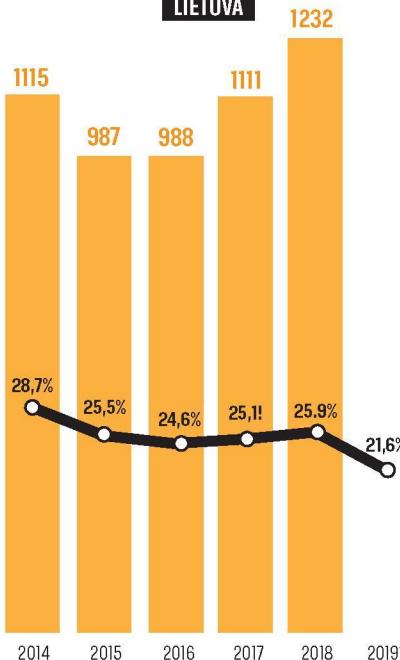
mazināšanas tempos ES – par 4,4% gadā, salīdzinot ar iepriekšējo gadu. Savukārt pērnajam gadam EK prognozē PVN plisu Latvijā vēl mazāku – 6,6%. VID ieskatā tā gan būs ap 7,1%, bet šogad saistībā ar Covid-19 pandēmiju gaidāms, ka mainīsies pēdējos gados novērotā plisa samazināšanās tendence un neiekasētais PVN apjoms pieauga.

VID skaidro, ka lielāko daļu no PVN plisas – 5,3% – veido nedeklarētās PVN saistības, tātad tajā skaitā arī kontrabanda jeb preces, kas no VID acīm tiek paslēptas. Atlikusi plisa daļa ir deklarētais, bet nesamaksātais nodoklis. VID novērojis, ka nedeklarētās PVN saistības ir atgriezenisks rāditājs iekšzemes kopprodukta dinamikai. Proti, treknajos gados plisa mazinās, bet būtiski pieauguma riski rodas križu periodos. Tāpēc VID un arī EK prognozē PVN plisa palielināšanos šajā gadā uz pandēmijas rečīna.

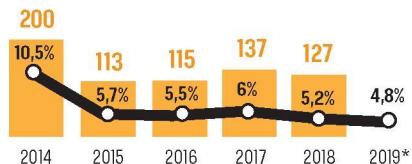
VID neuzskata, ka to varētu būt sekmējuši no šā gada 1. janvāra spēkā stājušies grozījumi likumos, kas atceļ reverso PVN maksāšanas kārtību būvniecības pakalpojumiem un elektroprecēm. «Pieaugums ir nebūtisks, un krāpnieciskās tendences netiek saskaņotas,» rakstiskās atbildēs norāda VID. Izskatot pārmaksātās PVN summas pamatojību, tagad padziļinātāk tiek vērtēti tieši tie darījumi, kuriem atcelta reversā maksāšanas kārtība, un attiecigi palielinājies atteikto PVN summu apmērs.

Tāpat arī būvniecības pakalpojumos krāpšanas darījumi pēc reversā PVN atcelšanas neesot novēroti. Tiesa, salīdzinot ar pērno gadu, kad reversā kārtība būvizzstrādājumu piegādei bija spēkā, šogad pieprasītā pārmaksātā PVN kopsumma par būvmateriālu iegādi palielinājusies par 35 mil-

LIETUVA

IGAUNIJA

joniem eiro jeb 35%. Taču to VID skaidro ar faktu, ka būvizstrādājumi vairāk iegādāti no iekšzemē reģistrētiem PVN maksātājiem, nevis vesti no ārpuses.

Ir jautāja arī Finanšu ministrijai, cik sekmīgi VID tiek galā ar PVN krāpniekiem. Ministrija skaidro, ka uzdevusi VID regulāri vērtēt, vai parādās jauni PVN krāpniecības un nenomaksas riski kādā no nozarēm, un regulāri par to ziņot ministrijai. Līdz ši no VID «nav saņemtas indikācijas, ka būtu būtiski pieaugusi krāpniecība ar PVN kādās konkrētās tautsaimniecības jomās, lai būtu pamats ieviest reverso PVN maksāšanas kārtību konkrētam preču piegādēm», pauž ministrījā.

Par VID sekmēm cīnā ar nodokļu krāpniekiem Ir lūdza viedokli arī advokātam Jānim Taukačam, kurš specializējas muitas un nodokļu jautājumos. Viņš kopumā uzteic VID darbu pēdējo gadu laikā – esot paveikti daudzi labi mājasdarbi, cita starpā arī daudz rūpīgāka esot attieksme pret jaunu PVN numuru izsniegšanu. «VID cēsas ieskaņīties klientam acīs un bieži arī ie-list aiz ādas,» pauž Taukačs. Nereti VID gan pārcenšoties ar atteikumiem, bet «šāda preventīva rīcība, visticamāk, novirza izkrāpēju appetīti, piemēram, pie mūsu dienvidu kaimiņiem». Tas liek uzmanīties pašmāju uzņēmumiem darījumos ar kaimiņvalstis biznesiem. Advokāta ieskatā no šā gada reversās maksājumu kārtības atcelšana elektronikas tirdzniecības nozarē neizbēgami ieteikmēs krāpšanas apjomus, it īpaši, nemot vērā apstākli, ka Lietuvā un Polijā šajos segmentos ir reversā maksājumu kārtība. «Arī iepriekš novērots, ka krāpšanas ierobežošana citās reģiona valstīs novēde pie krāpšanas pieauguma Latvijā,» pauž jurists.

Taukačs iesaka arī pašiem uzņēmumiem nevis gaidit uz valsti, bet pašiem ieskaitīties saviem piegādātājiem acis. To var darīt, ieviešot attiecīgas iekšējās pārbaudes vai vismaz paskatoties publiski pieejamo informāciju par piegādātāju un klientu reitingiem. Arī likumā nesen ieviestas tiesības prasīt VID informāciju par saviem darījumu partneriem.

Visvajāk Taukačs novērtējis VID spēju piedzīt auditos uzrēķinātās summas. «Dati, ar ko VID nelepojas, ir auditu uzrēķinos reāli piedzītās summas no visām uzrēķinātājām un Nodokļu policijas lietu skaits, kas novestas līdz notiesājošiem spriedumiem tiesā PVN lietās,» pauž Taukačs.

Tikmēr paša VID sniegtie dati liecina, ka šā gada devījos mēnešos dienests kriminālvajāšanas sākšanai nosūtījis 61 kriminālprocesu par noziedzīgiem nodarījumiem valsts ieņēmumu jomā. Šajos procesos valstij nodarīto zaudējumu apjoms ir 6,8 miljoni eiro. VID arī uzskaata, ka ar preventīviem paškumiem PVN jomā vien pirmajā pusgadā šogad novērsti zaudējumi 27,7 miljonu eiro apmērā. Tajā skaitā 10,5 miljoni nav izmaksāti kā PVN pārmaksas uzņēmumiem, kas ļauprātīgi izmantojuši nodokļu sistēmas priekšrocības. ●

Mediju atbalsta fonda ieguldījums no Latvijas valsts budžeta līdzekļiem

MAF
Mediju atbalsta fonds